

УДК: 327+339.9 (477:540)

© Андрій Ходоровський
(м. Чернівці)

ПОЛІТИЧНО – ЕКОНОМІЧНІ ЗАСАДИ ТА НАПРЯМКИ СПІВПРАЦІ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ІНДІЄЮ

У статті аналізується процес становлення та перспективи подальшого розвитку відносин між Україною та Індією. Досліджуються основні зустрічі на найвищому рівні між двома країнами та домовленості, які були досягнуті під час цих зустрічей. Доводиться, що на сьогодні існує необхідність у започаткуванні нового етапу в українсько-індійських відносинах з огляду на глобальні зміни та стрімке економічне зростання Індії.

Аналізуються перспективні напрями співпраці в різних галузях економіки, і політичній сфері з Індією, як країною - потенційним лідером у глобальному вимірі. Стверджується, що ідея відновлення україно-індійського співробітництва дістала широку підтримку з боку як політичних, так і ділових кіл України і Індії.

Ключові слова: торгово-економічне співробітництво, двосторонні відносини, договірно-правова база, прями інвестиції, промислове виробництво, ринкова економіка.

Андрей Ходоровский. Политико-экономические основы и направления сотрудничества между Украиной и Индией. В статье анализируется процесс становления и перспективы дальнейшего развития отношений между Украиной и Индией. Исследуются основные встречи на высшем уровне между двумя странами и договоренности, которые были достигнуты во время этих встреч. Доказывается, что на сегодня существует необходимость в учреждении нового этапа в украинско-индийских отношениях, учитывая глобальные изменения и стремительный экономический рост Индии. Анализируются перспективные направления сотрудничества в различных отраслях экономики, и политической сферах с Индией, как страной потенциальным лидером в глобальном измерении. Утверждается, что идея восстановления Украина-индийского сотрудничества получила широкую поддержку со стороны как политических, так и деловых кругов Украины и Индии.

Ключевые слова: торгово-экономическое сотрудничество, двусторонние отношения, договорно-правовая база, прямые инвестиции, промышленное производство, рыночная экономика.

Andrii Khodorowski. Political – Economic Basis and Directions of Cooperation between Ukraine. The article analyzes the formation and further development of relations between Ukraine and India, the legal bilateral framework between the two countries. There were studied the basic Summits between the two countries and agreements that were reached during these meetings. It is asserted that today there is a need to establish a new stage in Ukrainian-Indian relations

in view of global changes and rapid economic growth in India.

Analyzed the present and perspectives of cooperation in various fields of economy and political areas with India as a potential global country leader. It is stated that the idea of restoring Ukraine-India cooperation has received broad support from both political and business circles of Ukraine and India.

Key words: trade and economic cooperation, bilateral relations, the legal basis, direct investment, industrial production, market economy.

Постановка наукової проблеми та її значення. На рубежі ХХ-ХХІ століть у сучасному світі поступово склалися дві групи провідних держав, тобто, країни, які можна умовно зарахувати до першого ешелону сильних світу (Сполучені Штати, Європейський Союз і Китай), а також лідери «другого ешелону» (Індія, Японія, Бразилія тощо), які хоч і відстають від першої групи, проте проявляють регіональні зусилля і можливості, що справляють зростаючий вплив на міжнародну систему. Серед них виділяється Індія, яка має всі шанси перейти до “вищої ліги” й істотно впливати на глобальні світові економічні, політичні та культурні процеси.

За рівнем залученості до діяльності в міжнародних організаціях Індія є унікальною країною і поступається в цьому лише США, а в Азії – жодній країні. Вона здобула авторитет як одна із засновниць СОТ, є активною учасницею багатьох організацій міжнародного наукового співробітництва, гуманітарних програм, регіональних торгових і транспортних організацій (таких, як Асоціація регіонального співробітництва Південної Азії, Асоціація країн Бенгальської затоки, газотранспортних мереж) тощо.

Аналіз останніх досліджень. Цілком природно, що співпраця з Республікою Індія займає вагомe місце в зовнішній політиці української держави. Ця проблематика знайшла відображення зокрема у працях представників вітчизняного дипломатичного корпусу Г.І. Ходоровського, В.В. Адомайтиса, О.Є. Семенця, І.З. Поліхи¹.

Зовнішньополітичні та внутрішньополітичні процеси в Індії висвітлено у працях українського індолога О. Борділовської, зокрема, у роботі «Республіка Індія у пошуках власного шляху»², а також у дослідженнях І. Горобець, О. Лукаш, К. Рубеля³. Статті О. Маначинського та С. Галаки⁴ присвячено питанням індійсько-пакистанського конфлікту та де-факто ядерного статусу Індії.

Серед російських робіт варто згадати колективні монографії Інституту сходознавства РАН «Південна Азія в світовій політиці»⁵. «Індія в глобальній політиці. Зовнішні та внутрішні аспекти», «Ін-

дія: досягнення і проблеми»⁶. Російські автори порушують питання адаптації Індії до умов постбіполярного світу, зосереджуючись переважно на економічних перетвореннях та еволюції відносин індійської держави з її головними партнерами. Серед західних досліджень варто виокремити монографію американського автора С. Коена «Індія: центр сили, що з'являється», в якій він аналізує чинники збільшення значущості Індії на міжнародній арені⁷.

Мета статті - дослідити розвиток українсько-індійських відносин у політичній і економічній сферах та окреслити напрямки співпраці між Україною та Індією.

Завдання статті - довести необхідність розширення і поглиблення співробітництва України із Індією та сформулювати його основні напрямки.

Незважаючи на важливість Індії як країни-партнера для України, в сучасній українській науковій літературі індійську проблематику досліджено поки що недостатньо, особливо в економічному і політичному аспектах. Тому мета статті полягає у дослідженні формування засад та розвитку українсько-індійських відносин у політичній і економічній сферах, окресленні напрямів співпраці між Україною та Республікою Індією.

Ми уже зазначали, що існує своєрідна модель розвитку і глобалізації, що отримала назву «Динамічний Південь» і об'єднує низку країн, що розвивається, зокрема, Китай, Індію і Бразилію. Свідченням їх динамічного розвитку стало зростання у 2005 р. об'єму експорту у розвинені країни на 161%, у той час як імпорту виріс на 70%⁸. Сьогодні Світовий Банк констатує, що один із головних локомотивів світової економіки – Китай – у 2013 р. може розраховувати на ріст у 8,4%, Бразилія і Індія на ріст в 4% і 6,5% відповідно. Водночас, ООН передбачає, що в 2013 р. глобальна економіка виросте на 2,4%, а в 2014 р. – на 3,2%, при цьому в США темпи росту в 2013 р. будуть не більше 1,7%⁹.

Отже, позитивна динаміка економіки Індії в умовах глобальних масштабів кризи, а також історія та спрямованість українсько-індійських економічних і політичних відносин¹⁰ зумовлюють необхідність і актуальність поглиблення і розширення співпраці України та Індії. На переконання Президента України В. Януковича, збільшення товарообігу між нашими країнами, яке має місце вже зараз, є лише початком поглиблення ефективної співпраці. Під час Державного візиту до Індії в грудні 2012 р. він зазначив, що Індія для України є одним із найцікавіших партнерів у цьому регіоні¹¹.

Індія визнала державний суверенітет України 26 грудня 1991 року. 17 січня 1992 року в Києві були підписані Протокол про встановлення дипломатичних відносин між Україною та Індією і Протокол про встановлення консульських відносин між двома країнами. Ця дата, стала певною точкою відліку

розвитку двосторонніх відносин між обома державами.

Слід зазначити, що дружні стосунки між двома державами виникли ще до визнання Індією незалежності України і цьому взаємопізнанню значною мірою сприяв розвиток дружніх і взаємовигідних радянсько-індійських відносин. Україна завжди була партнером у цих контактах, а в певних напрямках співробітництва відіграла провідну роль. Як відомо, за 34 роки співробітництва колишній СРСР побудував в Індії понад 70 великих індустріальних комплексів, у спорудженні яких брали участь підприємства та організації України. Питома вага внеску України в їх спорудження становить принаймні 35-40%¹². В Індію з України була поставлена велика кількість машин, різного устаткування і матеріалів, українські фахівці брали безпосередню участь у будівництві, авторському нагляді та експлуатації цих об'єктів. Так, ще у 1995 році Посол України відвідав з офіційним візитом м. Дургапур – один із металургійних центрів Індії з метою участі в урочистостях з нагоди пуску агломераційної фабрики й зустрічі з колективом фахівців – громадян України, а також з'ясування можливості співробітництва в галузі металургії. Контракт на участь у будівництві цього підприємства було підписано ще в березні 1989 року. Генеральним проектувальником виступив Український державний інститут проектування металургійних заводів (м. Дніпропетровськ). У розробці проекту брали участь також українські інститути «Придніпровський промбудкомбінат», «Електроважхімпроект», «Дніпрочорметавтоматика» та «Енергосталь» (м. Харків)¹³.

Зі 140 спеціалістів, які працювали на початку 90-х років минулого століття за контрактом на Дургапурському металургійному заводі, 48 були громадянами України, у тому числі і генеральний директор цього заводу Костянтин Іванович Котов – знаний у багатьох країнах світу фахівець, у минулому – заступник Міністра металургії України¹⁴.

Після дезінтеграції колишнього СРСР та наступного охолодження індійсько-російських взаємовідносин, зокрема в торгово-економічній сфері, в Індії розпочався альтернативний пошук нових довгострокових партнерів, серед яких Україну розглядали як одного з найпривабливіших.

Зрозуміло, що в разі широкого залучення українських індустріальних потужностей для технічного переозброєння й модернізації морально застарілих технологій у металургії можна було б розраховувати на отримання значної частки державних інвестицій Індії, спрямованих на реалізацію програм реконструкції й модернізації цієї галузі індійської промисловості.

Слід зазначити, що розбудова двосторонніх відносин повинна спиратися на розвинену договірно-правову базу. Закладення її основи розпочалося під час візиту до Делі першого Президента України

Л.М.Кравчука в березні 1992 року, в ході якого відбулося підписання Договору про дружбу й співробітництво, інших двосторонніх документів, міжурядових угод про торгово-економічне співробітництво, про співробітництво в галузі науки й техніки, культури, мистецтва, освіти, туризму, спорту та засобів масової інформації. Діалог на найвищому рівні тривав і під час візиту Президента Індії Шанкера Даяла Шарма (липень 1993 року) в Україну, його зустрічей з Президентом України Л.М. Кравчуком. Індійський високопосадовець обговорив з українським керівництвом хід розвитку двосторонніх економічних контактів, процеси поглиблення різногалузевих зв'язків і обмінів на міждержавному рівні, а також проблеми співробітництва на зовнішньополітичній арені.

У 1994 році відбувся візит Міністра закордонних справ України А.М. Зленка до Делі, під час якого було проведено змістовні переговори з Президентом, Прем'єр-міністром, Міністром закордонних справ Індії. Того ж року запроваджено регулярні авіарейси між Києвом і Делі. Індію відвідали делегації на чолі з президентом НАН України, генеральним директором Національного космічного агентства, міністром транспорту, а також групи експертів. Це засвідчило обопільний інтерес до розбудови саме високотехнологічного сегменту двосторонньої співпраці. Також було розширено й зміцнено договірно-правову базу, проведено перше засідання Міжурядової українсько-індійської комісії в Києві.

Наприкінці 1995 року відбулася перша зустріч прем'єр-міністрів наших держав. Хоча вона проходила на «нейтральній території» – в Картахені під час XI Конференції глав держав та урядів країн, що не приєдналися, – проведені переговори засвідчили взаємну зацікавленість у повномасштабному довготривалому співробітництві. Конкретні пропозиції щодо просування в цьому напрямі було викладено в листі Міністра закордонних справ України Г.І. Удовенка своєму індійському колезі. Міністр у листі-відповіді повністю схвалив українські пропозиції й висловив готовність до співпраці¹⁵.

Уже в той час проявився збіг інтересів обох країн у підходах до багатьох актуальних проблем як глобального так і регіонального рівнів, а саме:

- на початку 1996 року індійська сторона (разом з рядом інших країн) підтримала прохання української сторони і сприяла ухваленню відповідним комітетом ООН рішення про переведення України до групи «С» по розподілу витрат на функціонування операцій ООН по підтриманню миру;

- Україна, як і Індія, зацікавлена в реорганізації ООН, в розширенні членського складу Ради Безпеки;

- Україна солідарна з Індією у прагненні забезпечити «реальне» нерозповсюдження ядерної зброї як «по горизонталі», так і «по вертикалі», що має на

меті у кінцевому результаті знищення світового ядерного арсеналу;

- Україна однозначно визнає штат Джамму і Кашмір у складі Індії, заявляє, що врегулювання кашмірської проблеми є питанням суто двосторонніх індійсько-пакистанських відносин і має мирно вирішуватися на основі Сімльської угоди 1972 р. без втручання третіх сторін. У свою чергу Індія, визнаючи Крим і місто Севастополь у складі України, підтримує Україну в її відстоюванні власного суверенітету та територіальної цілісності;

- обидві держави зацікавлені в успішній реалізації внутрішніх економічних реформ, розбудові динамічної, ринкової, соціально орієнтованої економіки.

Разом з тим слід враховувати наявність певних розбіжностей між нашими державами у підходах і оцінках окремих міжнародних проблем, зокрема, таких, як підходи до вирішення ядерного питання, визначення шляхів і форм здійснення ядерного роззброєння.

У березні 1996 року в Індії була проведена перша багатогалузева виставка «Україна в Індії», яка мала значний розголос, пройшла з великим успіхом, і викликала жвавий інтерес представників урядових структур, ділових кіл, ЗМІ, громадськості Індії.

Ділові кола Індії проявляли значний інтерес до торгово-економічного співробітництва. Дипломатичне представництво нашої держави встановило контакти й провело переговори з провідними міністерствами та державними установами Індії. Серед них – міністерства торгівлі, авіації, спорту й туризму, наземного транспорту, сталі й шахт, оборони. Постійний оперативний зв'язок, обмін інформацією відбуваються між працівниками посольства України в Індії та співробітниками понад 200 державних і приватних фірм та компаній Індії. Свідченням помітного динамізму двосторонніх відносин на самому початку їх становлення стало те, що в 1993 році обсяг торгівлі у порівнянні із попереднім роком, за даними відповідних міністерств статистики Індії й України, збільшився приблизно в 4-4,5 рази. Протягом індійського фінансового року, що завершився в березні 1996 року, обсяги торгівлі між Україною та Індією (без урахування замовлень Міністерства оборони Індії) становили 344,2 млн дол. США з позитивним сальдо на користь України 242,6 млн дол.¹⁶ Проте обсяги й структура двостороннього експорту-імпорту не відповідали ані потребам, а ні можливостям наших держав.

Українські дипломати в Індії дбали й про створення сприятливих умов для тих, хто шукає плідних контактів у різних сферах життя країни перебування. Так, у 1994 р. Індію відвідав Президент Національної академії наук України Б.С. Патон. Він, до речі, добре знав Індію, бо тут є фахівці, які проходили навчання на міжнародному семінарі

на базі Інституту електрозварювання. Маючи підвищену чутливість до нового у сфері науки й технологій, Борис Євгенович високо оцінив успіхи Індії в космічній галузі. Отже, саме вона й мала стати сферою нашого партнерства.

Загалом у першій половині 1990-х років було зрозуміло, що інтереси наших держав у підходах до багатьох актуальних проблем як глобального, так і регіонального рівнів збігаються. У цьому контексті чітко виявлялися інтереси з таких проблем: обидві держави зацікавлені в успішній реалізації внутрішніх економічних реформ, розбудові динамічної, ринкової, соціально орієнтованої економіки; господарські системи обох держав до певної міри є сумісними, взаємодоповнюючими; обидві держави зацікавлені у взаємовигідному торговельно-економічному співробітництві, співпраці в інших сферах.

У жовтні 1995 року у Верховній Раді України було створено депутатську Групу з міжпарламентських зв'язків з Індією. З 1999 року депутатську групу оновленого складу очолив народний депутат України Ю.І. Єхануров. До складу групи, яку очолював депутат В.К. Черняк, входили вісім народних депутатів України. Українсько-індійські міжпарламентські відносини були започатковані в ході візиту до Індії 1-4 грудня 2003 року Голови Верховної Ради України В.М. Литвина, який став першим парламентським візитом в Індію вищого рівня¹⁷.

До широкого планового співробітництва Україну спонукали вражаючі темпи й обсяги зростання економічних показників Індії. 15 серпня 1997 року країна святкувала 50-річчя Незалежності. За роки незалежності національний дохід Індії зріс більш ніж у 4 рази, промислове виробництво – у 8, виробництво зернових – у 3 рази. Було створено могутній багатогалузевий промисловий комплекс, до якого увійшли такі високотехнологічні галузі, як атомна енергетика, аерокосмічне та електронно-комп'ютерне виробництво, точне приладобудування тощо¹⁸.

З 30 листопада по 3 грудня 2001 року тривав офіційний візит в Україну Державного міністра закордонних справ, члена нижньої палати парламенту Республіки Індія Омара Абдулли. Мета візиту полягала в обговоренні сучасного стану українсько-індійських відносин, у відновленні двостороннього політичного діалогу на вищому рівні та пошуку шляхів активізації українсько-індійських відносин. Державного міністра закордонних справ Індії О. Абдуллу прийняли Президент України Л.Д.Кучма, Прем'єр-міністр України А.К. Кінах, перший заступник Голови Верховної Ради України В.В. Медведчук та міністр закордонних справ України А.М.Зленко.

1 грудня 2001 року в МЗС України відбулися переговори Державного секретаря МЗС України Ю.А. Сергєєва з Державним міністром закордонних

справ Індії О. Абдуллою. О. Абдулла передав міністру закордонних справ України А.М. Зленку особисте послання від міністра закордонних справ Індії Джасванта Сінгха з запрошенням здійснити офіційний візит в Індію. Державний міністр закордонних справ Індії О. Абдулла підтримав ініціативу міністра закордонних справ України А.М. Зленка щодо проголошення наступного 2002 року «Роком відновлення традиційного українсько-індійського партнерства».

Сторони досягли розуміння щодо необхідності започаткування нового етапу в українсько-індійських відносинах з огляду на глобальні зміни, які відбулися у світі останнім часом. 24-25 червня 2002 року в Києві відбувся третій раунд політичних консультацій між МЗС України та МЗС Індії.

Перспективним напрямком українсько-індійських взаємовідносин була і залишається науково-технічна співпраця. Особливий інтерес Індія виявляє до спільних досліджень космічного простору в мирних цілях. 16 вересня 1994 року було підписано першу в історії незалежної України міжурядову Угоду про співпрацю в дослідженні та використанні відкритого космосу в мирних цілях, яка на жаль, тривалий час не діяла. Незважаючи на наявність міжурядової Угоди про співробітництво в галузі науки і техніки та підготовку міжурядової Програми дій з кооперації в галузі науки і технологій на період 2000-2003 роки, наші двосторонні науково-технологічні контакти поки що не досягли належного рівня.

Можна з певністю стверджувати, що ідея відновлення україно-індійського співробітництва дістала широку підтримку з боку як політичних, так і ділових кіл України.

Показовим щодо привабливості співробітництва з Індією є інтерес іноземних компаній до цієї країни. Згідно зі звітом UNCTAD про світові інвестиції за 2007 рік, рівень іноземних прямих інвестицій (FDI) зайняв друге місце після Бразилії (28 мільярдів доларів) місце і становив 20,4 мільярдів доларів¹⁹. Президент Індійського бізнес-клубу Тамрай відмітив, що Індія є привабливою країною для інвестицій із країн Західної Європи. Зазначивши, що за останні 5 років Індія змогла залучити більше 187 мільярдів доларів зарубіжних цільових інвестицій. Крім того, в Індії розвиваються ІТ-технології і автомобілебудування. Із року в рік зростає індійський експорт автомобілів²⁰.

Індія може стати глобальним центром інновацій та приєднатися до клубу розвинених країн, – висновок проекту, проведеного глобальною дослідницько-аналітичною компанією «Evalueserve». «Дана активність ефектом катапульти приєднає Індію до ліги розвинених націй, що виділяють в середньому 2,5% ВВП на проекти дослідження та розвитку», стверджують британські та канадські вищі комісії²¹.

Усе сказане стосовно динамічного, поступального розвитку Індії не залишається поза увагою керівництва України. У повідомленні МЗС України зазначається, що «офіційний Київ розглядає Індію як одного із пріоритетних партнерів в політичній та торгово-економічній сферах. Індія стає одним із центрів нової системи міжнародних відносин і розвиток партнерських відносин із Нью-Делі відноситься до стратегічних пріоритетів української зовнішньої політики». Індійська сторона позитивно сприймає такий курс України. Прогноз щодо можливості підвищення обсягу товарообігу між Україною та Індією до 5 млрд. дол. уже в 2015 році озвучив 25 листопада 2012 року міністр торгівлі і промисловості Індії Анану Шарма під час зустрічі із міністром закордонних справ країни Костянтинном Грищенком²².

Потрібно відзначити, що Індія і Україна дуже швидкими темпами розвивають торгові відносини. Упродовж 2003-2005 років відбулося трьохкратне збільшення товарообігу між країнами, перевищивши 1 млрд. дол. США. Сукупний товарообіг між країнами у період 2005-2006 років уже становив 1,2 млрд. доларів²³.

Що стосується нормативно-правової бази співробітництва, то за 20 років між Україною та Індією підписано біля 20 двосторонніх документів. У рамках цих документів економічно-торговельні зв'язки недотримувалися в кількох основних напрямках. Український експорт базувався на продукції хімічної промисловості, різноманітному обладнанні, машинах і двигунах. У свою чергу, Україна імпортувала із Індії лікарські препарати, фармацевтичну продукцію, деякі мінерали, тютюнові вироби, чай, каву, спеції, шовк. При цьому, левову частку імпорту із Індії складали вироби фармацевтичної продукції (8% світового об'єму). У цілому, найвищої позначки за всю історію українсько-індійських відносин товарообіг між Україною та Індією досяг у 2012 році, склавши 2,5 млрд. доларів США.²⁴ Разом з тим, економічні потенціали України та Індії щодо співробітництва в економічній сфері значно більші. Державний візит Президента України до Індії у грудні 2012 року мав на меті активізацію відносин між нашими країнами, які, за висловом Президента України в ході інтерв'ю журналістам у Бангалорі, знаходилися майже десять років на дось низькому рівні²⁵.

У контексті подальшого розвитку двосторонніх відносин було визначено сфери перспективної співпраці, що зокрема, включають енергетику, металургію, хімічну промисловість, суднобудування, машинобудування, автомобілебудування, сільське господарство, фармацевтику та готельний бізнес²⁶.

Сторони були одностайними в необхідності розширення діалогу шляхом налагодження регулярних двосторонніх контактів на високому політичному рівні, зокрема ефективний робочий діалог між

зовнішньополітичними відомствами України та Індії розширять і поглиблять ту цінну співпрацю України та Індії, яка уже існує в рамках міжнародних організацій, особливо ООН. «Офіційний Київ розглядає Індію як одного із пріоритетних партнерів як у політичній, так і в торгово-економічній сферах», сказано в повідомленні МЗС України²⁷.

Україно-індійське економічне співробітництво має більш ніж півстолітню історію і розпочиналося в рамках радянсько-індійської співпраці, проте повноцінного міждержавного вигляду воно набуло в першій половині 90-х років, коли Україна стала незалежною, самостійною державою.

Саме у ті роки була закладена договірно-правова основа двосторонніх міждержавних відносин і розпочалося співробітництво в політичній сфері. Двадцятирічна практика політично-економічного україно-індійського співробітництва продемонструвала позитивну динаміку в політичній сфері та з окремих напрямків економіки і торгівлі. Інтереси обох держав у підходах до багатьох актуальних проблем як глобального, так і регіонального рівнів збігаються, що засвідчило необхідність розширення та поглиблення діалогу на високому політичному рівні і міжнародної співпраці в рамках міжнародних організацій, а також показало наявність потенціалу щодо подальшого перспективного розвитку двосторонніх відносин у сфері економіки.

¹ Білецький Ю. Україна – Індія: 15 років дружби. / Ю.Білецький В. Устінова // Товариство України – Індія. – К., 2006. – 143 с.

² Борділовська О.А. Республіка Індія: у пошуках власного шляху. / О.А.Борділовська / Просвіта. Начальний посібник. – К., 2004. – 236 с.

³ Індія претендує на лідерство у південній Азії // *Міжнародний кур'єр*. – 2008. – 26 листопада – 2 грудня. – № 28. – С. 8-9.

⁴ Ходоровський Г.І. Тернистим шляхом розвитку і прогресу./ Г.І.Ходоровський, М.І.Скляренко // *Політика і час*. – 1997. – № 7 – С. 44-52.

⁵ *Міжнародний кур'єр*. – 2008. – 2-8 квітня. – № 13. – С. 5-6.

⁶ Індія: досягнення і проблеми : Монографія / К.В. Малаховський, В.П. Ніколаєв, О.Ю. Непомнін та ін.; За ред. А.К. Алікберов та В.М. Алпатов. – М., 2002. – 498 с.

⁷ Індія: центр сили, що з'являється: Монографія / С. Коена. – Нью-Делі, 2002. – 219 с.

⁸ *Міжнародний кур'єр*. – 2008. – 2-8 квітня. – №13. – С.5-6.

⁹ Дубенко Л. Призрак процвітання / Л. Дубенко // *Газета 2000: Держава*. – 2013. – № 1-3 – С. В-6.

¹⁰ Ходоровський Г.І. У режимі плідного співробітництва. / Г.І.Ходоровський // *Політика і час*. – 1994. – № 4. – С. 3-8.

¹¹ Прес-служба Президента України Віктора Януковича. Віктор Янукович: Державний візит до Індії мав на меті активізацію відносин між нашими країнами. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/news/26357.html>.

¹² Білецький Ю. Україна – Індія: 15 років дружби. / Ю.Білецький, В. Устінова // Товариство Україна - Індія. – К., 2006. – С. 9-10.

¹³ Там само. – С. 10.

¹⁴ Там само. – С. 10-11.

¹⁵ Ходоровський Г.І. Тернистим шляхом розвитку і прогресу / Г.І.Ходоровський, М.І.Скляренко // Політика і час. – 1997. – № 7 – С. 44-46.

¹⁶ Там само. – С. 46-49.

¹⁷ Там само. – С. 50-52.

¹⁸ Білецький Ю., Устінова В. Україна – Індія: 15 років дружби / Ю.Білецький В. Устінова // Товариство Україна - Індія. – К., 2006. – С. 12-15.

¹⁹ India Newsletter. – 2009. – № 3. – Р.5.

²⁰ Гурген Григорян. Товарооборот между Индией и Украиной вырос до \$2,5 миллиардов. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<http://www.news24ua.com/tovarooborot-mezhdu-indiey-i-ukrainoy-vyros-do-25-milliardov>.

²¹ India Newsletter. – 2009. – № 3. – Р. 7.

²² Там само. – Р. 7.

²³ Там само. – Р. 7.

²⁴ Там само. – Р. 7.

²⁵ Прес-служба Президента України Віктора Януковича. Віктор Янукович: Державний візит до Індії мав на меті активізацію відносин між нашими країнами. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/news/26357.html>.

²⁶ Прес-служба Президента України Віктора Януковича. Віктор Янукович: Державний візит до Індії мав на меті активізацію відносин між нашими країнами. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/news/26357.html>.

²⁷ Гурген Григорян. Товарооборот между Индией и Украиной вырос до \$2,5 миллиардов. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.news24ua.com/tovarooborot-mezhdu-indiey-i-ukrainoy-vyros-do-25-milliardov>.

УДК: 355.357 (675.98)

© Анна Ямчук
(м. Чернівці)

МІСІЯ ООН ІЗ ПІДТРИМАННЯ МИРУ В РУАНДІ: ПРОБЛЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРОВЕДЕННЯ

У статті автор досліджує особливості діяльності миротворчих сил Організації Об'єднаних Націй у Руанді в період розгортання внутрішнього конфлікту в країні, який завершився геноцидом, спланованим і реалізованим правлячими колами. Аналізуються причини конфлікту, характер його перебігу, значення операції із підтримання миру для загальної стабілізації ситуації, внесок ООН як інституції у миротворчий процес. У висновках автор розмірковує щодо проблем організації та проведення місії ООН в Руанді.

Ключові слова: операція із підтримання миру, миротворчі сили ООН, геноцид, мандат операції.

Анна Ямчук. Миссия ООН по поддержанию мира в Руанде: проблемы организации и проведения. В статье автор исследует особенности деятельности миротворческих сил ООН в Руанде в период внутреннего конфликта в стране, который окончился геноцидом, спланированным и реализованным правящими кругами. Анализируются причины и ход конфликта, значение операции по поддержанию мира для общей стабилизации ситуации, вклад ООН как институции в миротворческий процесс. В завершении автор размышляет о проблемах организации и проведения миссии ООН в Руанде.

Ключевые слова: операция по поддержанию мира, миротворческие силы ООН, геноцид, мандат операции.

Anna Yamchuk. UN Peacekeeping Operation in Rwanda: Problems of Organizing and Conducting.

The author writes about peculiarities of UN peacekeeping forces activities in Rwanda in time of the internal conflict in the state that ended with genocide, which was planned and realized by state authorities. The article reveals causes of the conflict, its course, meaning of the UN peacekeeping operation for general stabilization of the situation and the contribution of the UN as an institution to the peace process. Concluding the author considers problems of organizing and conducting the peacekeeping mission in Rwanda.

Key words: peacekeeping operation, UN peacekeeping forces, genocide, mandate of an operation.

Сьогодні багато дослідників обговорюють майбутнє Організації Об'єднаних Націй. Особливо гострі дискусії точаться навколо можливостей ООН ефективно діяти у сфері підтримання миру. Якщо говорити про досвід діяльності ООН на цьому напрямку в минулому, то, попри ряд досягнень, доводиться називати й недоліки. І чи не першою у списку останніх стоїть операція ООН із підтримання миру в Руанді.

Руанда – це давно вже не тільки назва африканської країни, але й своєрідний символ бездіяльності світової спільноти та безпорадності миротворців ООН, які, у силу обставин, стали свідками геноциду. Протягом близько 100 днів (квітень – липень 1994 р.) у країні, згідно офіційних даних, загинуло 800 тис осіб¹.

Криваві події у Руанді мали місце майже 20 років тому. І все ж і сьогодні цю проблему варто дос-